

УДК 821.162.1Шульц.09

Маторіна Н.

ORCID: 0000-0001-6012-5663

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МИТЦЯ-УНІВЕРСАЛІСТА БРУНО ШУЛЬЦА

Анотація. Узвичаєною є бінарна професійна ідентифікація Бруно Шульца як письменника й художника: здебільшого Шульц відомий як автор культових збірників прози “Динамонові крамниці” та “Санаторій під клепсидрою” і циклу графіки “Книга ідолопоклоніння”. Про інші професійні іпостасі Бруно Шульца, зокрема літературного критика, чудового есеїста і навіть філософа тощо, які органічно поєднані в одній особистості всесвітньовідомого митця з українського міста Дрогобич, майже всі ми знаємо мало. Вочевидь проблема потребує окремого опрацювання. У розвідці зібрано й систематизовано фактуальну інформацію про професійну ідентифікацію Бруно Шульца, завдяки якій традиційна бінарна ідентифікація митця перетворюється у множинну. Онтологізація, систематизація та теоретичне узагальнення відповідної інформації з розвідок шульцівського спрямування посприяли створенню найповнішого на сьогодні абеткового і предметно-систематичного “каталогу професій” митця-універсаліста Бруно Шульца. Оскільки складники професійної майстерності митця взаємопов’язані, зазвичай перегукуються, унаочнюючи т. зв. внутрішньо шульцівську кореспонденцію мистецтв, то для розуміння різносторонньої спадщини Бруно Шульца треба бути уважним до всіх без винятку, зважаючи на те, що дослідження, наприклад, Шульца-письменника без використання образотворчих, чи епістолярних, чи літературознавчих тощо відомостей призводить до неповноти й певної односторонності результатів наукових напрацювань. Перспективним вважаємо використання потенційних можливостей студіювання шульцівської проблематики на відтинку міждисциплінарності завдяки професійному універсалізму Бруно Шульца.

Ключові слова: українська полоністика, українсько-польські літературні зв’язки, шульцознавство, Бруно Шульц, шульцівська професійна картографія.

Інформація про автора: Маторіна Наталя Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри полоністики і перекладу факультету філології та журналістики, Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Електронна адреса: n.m.matorina@gmail.com

Matorina N.

PROFESSIONAL IDENTIFICATION OF ARTIST- UNIVERSALIST BRUNO SCHULZ

Abstract. *The breadth and variety of creative (and not only) interests of the outstanding artist of the Galician borderlands, Bruno Schulz, is impressive, and in each of the areas, sometimes quite distant from each other, the master managed to reach great heights. The binary professional identification of Bruno Schulz as a writer and an artist is customary. Almost all of us know little about Bruno Schulz's other professional roles, including a literary critic, excellent essayist, and even philosopher, etc., which are organically combined in one personality of the world-famous artist from the Ukrainian town of Drohobych. Obviously, the problem needs working out separately. Therefore, the purpose of the article is to determine the place of Bruno Schulz in professional cartography thanks to ontologization, systematization, and theoretical generalization of the relevant factual information from investigations of the Schulz direction. The article collects and systematizes information about the professional identification of Bruno Schulz, thanks to which the traditional binary identification turns into a multiple one. There exists the original "catalog of professions" of the artist Bruno Schulz, which includes writing, painting, and some other professional positions of Schulz (a graphic artist, epistolographer, painter, illustrator, literary critic, thinker, educator, translator, writer, novelist, publicist, draftsman, literary theorist, teacher, etc.), as well as those which, due to objective circumstances, did not become equal to them (an architect, decorator, journalist, memoirist, scientist, sculptor, etc.), and the so-called figuratively defined professions of the artist (a fiction writer in painting, chronicler, maestro, master of the Polish word, Socrates, artist in literature, organ grinder, etc.). There are two varieties in the catalog: alphabetical and subject-systematic. The author*

considers it promising to study the problem of Bruno Schulz's belonging to the cultural and artistic space of this or that state (the place of the artist in the national cartography) both by well-known Schulz scholars, translators, and novice scientists or ordinary admirers of the artist in the Schulz scientific and popular scientific discourse, – problems, which still remains debatable in modern Schulz studies.

Key words: *Ukrainian Polish studies, Polish literature, Ukrainian-Polish literary ties, borderlands and contacts in literature, culture; Schulz studies, Bruno Schulz, Schulz's professional cartography.*

Information about author: *Natalia Matorina, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Doctoral Applicant of the Department of Polonistics and Translation of the Faculty of Philology and Journalism, Lesya Ukrainka Volyn National University.*

E-mail: *matorina.n.m@gmail.com*

Matorina N.

PROFESJONALNA IDENTYFIKACJA BRUNONA SCHULTZA JAKO ARTYSTY-UNIWERSALISTY

Abstrakt. *Rozległość i różnorodność zainteresowań twórczych wybitnego artysty pogranicza galicyjskiego Brunona Schulza jest imponująca i w każdej z dziedzin, czasem bardzo odległych od siebie, mistrz miał niezwykle osiągnięcia. Binarna identyfikacja zawodowa Brunona Schultza jako pisarza i artysty jest zwyczajowa. Prawie nie wiemy o innych rolach zawodowych Brunona Schultza, w szczególności jako krytyka literackiego, wielkiego eseisty, a nawet filozofa itp., które organicznie łączą się w jedną osobowość słynnego artysty z ukraińskiego miasta Drohobycz. Tak więc problem potrzebuje pogłębionego opracowania. Celem artykułu jest określenie miejsca Brunona Schultza w profesjonalnej kartografii dzięki ontologizacji, systematyzacji i teoretycznemu uogólnieniu istotnych informacji faktograficznych z wypracowań Schultza. W artykule zebrano i systematyzowano informacje dotyczące identyfikacji zawodowej Brunona Schulza, dzięki której tradycyjna identyfikacja binarna zamienia się w identyfikację wielokrotną. Posiadamy oryginalny «katalog zawodów» artysty Brunona Schultza, który obejmuje pisarstwo, malarstwo i inne*

pozycje zawodowe Schultza (epistolograf, malarz, ilustrator, krytyk literacki, myśliciel, nauczyciel, tłumacz, pisarz, powieściopisarz, publicysta, rysownik, teoretyk literatury, pedagog, artysta-grafik itp.), jak i te, które w zależności od obiektywnych okoliczności nie dorównały im (architekt, dekorator, dziennikarz, pamiętnikarz, naukowiec, rzeźbiarz itp.), oraz tzw. figuratywnie określone zawody artysty (fikcjonalista w malarstwie, kronikarz, maestro, mistrz słowa polskiego, Sokrates, artysta w literaturze, «skrzypek» itp.). Katalog posiada dwa kształty: alfabetyczny i przedmiotowo-systematyczny. Za obiecujące uważamy zbadanie problemu przynależności Brunona Schultza do przestrzeni kulturowej i artystycznej poszczególnych państw (miejsca artysty w kartografii narodowej) zarówno przez słynnych schultzoznawców, tłumaczy, jak i początkujących naukowców czy zwykłych wielbicieli artysty w dyskursie naukowym i popularnonaukowym Schultza. To są problemy, które we współczesnych badaniach Schultza wciąż pozostają dyskusyjne.

Słowa kluczowe: polonistyka ukraińska, literatura polska, ukraińsko-polskie związki literackie, pogranicza i kontakty w literaturze, kulturze; schultzoznawstwo, Bruno Schulz, profesjonalna kartografia Schultza.

Nota o autorze: Natalija Matorina, kandydat nauk filologicznych, doktor habilitowany, doktorant katedry polonistyki i tłumaczenia wydziału filologii i dziennikarstwa, Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki.

E-mail: n.m.matorina@gmail.com

Творчість Бруно Шульца
цікава своєю багатозначністю.
Ірина Колодійчик¹

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Майже всі знають Шульца-письменника й Шульца-художника – автора культових прозових збірників “Динамонові крамниці” та “Санаторій під клепсидрою” і циклу графіки “Книга ідолопоклоніння”, але зовсім не знають чи то мають поверхові знання щодо багатьох інших професійних шульцівських іпостасей, зокрема літе-

1 Колодійчик І. Український Бруно. *Український тиждень*. 11 червня 2010 р. URL: <http://surl.li/jpnej>.

ратурного критика, чудового есеїста і навіть філософа тощо, які органічно поєднані в одній особистості всесвітньовідомого митця галицького пограниччя. Дослідження, наприклад, Шульца-письменника, незважаючи на образотворчу, чи епістолярну, чи літературознавчу спадщину митця, зумовлює неповноту й певну односторонність результатів наукових напрацювань. Вочевидь, проблема потребує окремого вивчення.

Об'єкт дослідження наукової розвідки – постать всесвітньовідомого митця галицького літературного пограниччя Бруно Шульца і його спадщина, **предмет** – професійна ідентифікація митця-універсаліста Бруно Шульца.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячено статтю. Інформація щодо професійної ідентифікації Бруно Шульца трапляється практично в кожній як вітчизняній, так і зарубіжній науковій, науково-популярній, публіцистичній, популяризаторській тощо розвідці, присвяченій митцю. Це наукові студії Ю. Андруховича [див.: 36], О. Бомко [2], Т. Возняка [13], М. Галаджун [14], О. Галети [15], Д. Дроздовського [16], І. Єгорової [17], К. Ісаєнко [18], А. Капралової [19], М. Кітовської-Лисяк [20], К. Ковалишин [21], І. Колодійчик [22], Л. Краснової [23], Б. Лазорака [24], В. Меньок [див.: 11; 12; 43], Ю. Мартиновича [25], Р. Мниха [26], Є. Нахліка [27], А. Павлишина [28; 29], Ю. Прохаська [30], М. Попель [47], О. Рудяченка [31], Ю. Савицького [32], П. Сов'яка [34], Є. Фіцовського [37; 38], Л. Хомич [39], І. Шалати-Барної [40], Є. Яжембського [46] та багатьох інших. Здебільшого в конкретних публікаціях науковці зазначають ту царину багатогранного шульцівського дискурсу, яка в тих чи тих розвідках була досліджена. Такі вказівки бувають частіше побіжними, рідше – більше докладними. Але, як нам відомо, ґрунтовної розвідки окресленої проблематики узагальнювального характеру із зазначенням усіх без виключення професійних складників митця (наскільки це можливо на даному етапі розвитку світового шульцознавства, зокрема

просопобіографії Бруно Шульца) у сучасній шульціані дотепер немає¹, що є свідченням **актуальності** пропонованої статті.

Метою наукової розвідки є укладання професійної візитівки Бруно Шульца із зазначенням усіх сфер діяльності митця завдяки онтологізації, систематизації та теоретичному узагальненню відповідної фактуальної інформації з наукових розвідок шульцівського спрямування. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) зібрати й систематизувати фактуальну інформацію про професійну ідентифікацію Бруно Шульца²; 2) укласти “каталог професій” Бруно Шульца – абетковий і предметно-систематичний; 3) схарактеризувати рівнозначність / нерівнозначність різновекторних професійних досягнень митця. Мета й завдання статті зумовили застосування описового, історико-біографічного, порівняльно-історичного, соціологічного **методів** літературознавчого аналізу, а також елементів компонентного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У пріоритеті досліджень шульцознавців наявні два професійних складника Бруно Шульца: письменника й художника, саме про них шульціана має численну кількість різноманітних напрацювань, такий дослідницький підхід унаочнює надпис трьома мовами на меморіальній дошці будинка у Дрогобичі (вул. Юрія Дрогобича, 12), де жив і творив Бруно Шульц:

- 1 Авторка статті почала досліджувати окреслену проблему: окремі напрацювання оприлюднено в науковій розвідці “Творчий портрет митця: про багатогранний, самобутній і непересічний талант Бруно Шульца”; статтю прийнято до друку в науковий польський журнал “Bibliotekarz Podlaski”.
- 2 Вочевидь неможливо занотувати і проілюструвати позиції та погляди всіх численних шульцознавців, науковців, пересічних читачів Бруно Шульца (у розвідці проаналізовано майже 500 праць шульцівського спрямування, проте у списку літератури зазначено лише ті праці, на які у статті є безпосередні покликання). При узагальненні зібраної фактуальної інформації враховували, по-перше, погляди як найвідоміших дослідників життєпису й творчої спадщини митця, так і шульцознавців-початківців і пересічних читачів Бруно Шульца; як представників шульцівської спільноти, його шанувальників, так і опонентів; по-друге, намагалися проілюструвати всі підходи у вирішенні дискусійного питання, які досліджують, принаймні ті, що оприлюднені на сьогодні у працях про Бруно Шульца.

українською	польською	івритом
В цьому будинку в 1910–1941 роках жив і творив видатний єврейський художник і письменник [вид. авт. – Н. М.] ¹ майстер польського слова Бруно Шульц (1892 – 1942)	W tym domu w latach 1910–1941 mieszkał i tworzył wybitny żydowski malarz i pisarz mistrz słowa polskiego Bruno Schulz (1892 – 1942)	תּוֹנֵשׁ 1910 – 1941 רַג רִצִּיּוֹ מְרֹפֵם יְדוּהִי לְוִגֵד רִפּוּסוֹ הַפֶּשֶׁב בְּתַכְשׁ תִּינְלוֹפ וְנֹרֵב זָלוּשׁ (1892 – 1942)

У соцмережах, на сайтах організацій, часописів, у словниково-довідковій літературі, наукових і науково-популярних статтях тощо Бруно Шульца презентують так: а) “Енциклопедія історії України” констатує, що це єврейський **письменник, художник**, він навчався на **архітектурному факультеті** Львівської політехніки, відвідував лекції мистецтв у Віденській академії та **був викладачем малювання** у дрогобицькій гімназії [1, с. 668]; б) сайт Вікіпедії так само містить матеріали про польського й галицького **письменника**, який писав художні твори польською мовою; **художника, живописця**; він працював **учителем ручної праці й малювання** [3]; в) сайт Польського інституту в Києві (пол. Instytut Polski w Kijowie), сторінка у Фейсбучі презентує інформацію про польського **письменника й художника** єврейського походження з Дрогобича, **учителя малювання, публіциста, графіка**, одного з найоригінальніших польських **прозаїків** ХХ ст., який спочатку був відомим як **графік і маляр**, а в 1933 р. дебютував як **письменник**; оповідки, написані ним польською мовою, стали класикою польської літератури [35]; г) сайт Наукового центру Іудаїки та Єврейського мистецтва також приділяє увагу польському **письменнику й графіку** першої половини ХХ ст. [5]; г) на сайті видавни-

1 Далі по тексту статті виділення жирним курсивом професійних іпостасей Бруно Шульца зроблено авторкою статті.

цтва “А-ба-ба-га-ла-ма-га” наявна інформація про Бруно Шульца як про *письменника* світового значення з Дрогобича, який писав польською мовою [7]; д) сайт видавництва “Дух і літера” знайомить читачів із Бруно Шульцом – *письменником* і *художником* [8]; е) на сайті харківського видавництва “Фоліо” представлено інформацію про *письменника, маляра* та *графіка* світової слави, який усе життя мешкав у Дрогобичі [9]; є) сайт Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького рекламує видатного *письменника* й не менш талановитого *художника*, який за життя брав участь у багатьох виставках, чотири з них були організовані у Львові [10]; ж) на сайті часопису “Посестри” (веб-сторінка “Українська і польська література”, рубрика “Читальня”) дослідники теж кваліфікують Бруно Шульца як *письменника, художника, учителя* [6]; з) сайт “Читомо” знайомить читачів з польським *письменником, літературознавцем* і *художником* Бруно Шульцом [4], сайт “Гомін Галичини” – зі шкільним *учителем малювання* та *трудового навчання*, самобутнім європейським *письменником*, збірки оповідань якого вважають шедевром європейської літератури ХХ ст.; також митець знаний завдяки *циклу графік* “Книга ідолопоклонства” (= *художник-графік*) [33]; и) біобібліографічний покажчик творів Бруно Шульца і праць про нього презентує бібліографію творів і досліджень, присвячених життєпису й багатогранній діяльності видатного польського *письменника, художника* [11, с. 5], *художника-графіка* [там само, с. 26]; і) академічну шульцознавчу конференцію в межах V Міжнародного фестивалю Бруно Шульца у Дрогобичі було присвячено йому як *філософу* й *теоретику літератури* [12]; ї) в “Електронній єврейській енциклопедії” ідеться про польського *письменника* й *художника* Бруно Шульца, який вивчав живопис (= *живописець*) у Відні й архітектуру (= *архітектор*) у Львові [44]; й) відомі шульцознавці чи науковці різногалузевої діяльності зазвичай досліджують доробок митця залежно від предмета дослідження: Бруно Шульц – найвідоміший загалом і такий, що має високу оцінку як *письменник* ХХ ст. (Є. Яжембський) [див.: 29,

с. 139]; Бруно Шульц як **літературний критик** (Є. Яжембський) [46]; уясвітньо відомий дрогобицький **письменник і художник** (Є. Нахлік) [27]; польський **письменник та графік, перекладач-фахівець**, він “перший переклав польською тексти іншого геніального чеського автора єврейського походження Франца Кафки” (Т. Возняк) [13, online]; “Шульц є набагато більшим **філологом**, ніж Кафка” (Р. Мних) [26, с. 133]; геніальний **письменник** польської мови, віртуозний **графік** (Ю. Прохасько) [30]; неординарний **письменник, перекладач** і талановитий **художник**, він усе життя працював **учителем** малювання в Дрогобицькій школі (О. Бомко) [2]; польський **письменник, художник і графік** єврейського походження, який писав польською та німецькою мовами (М. Галладжун) [14]; відомий **письменник, літературознавець, перекладач, художник, мислитель** (І. Шалата-Барна) [40]; **письменник, художник і мемуарист** (А. Ісаєнко) [18, с. 328]; **письменник-художник, художник-письменник** (К. Ковалишин) [21, с. 191]. Бруно Шульц був **літературним критиком** Бертольда Брехта, Луї Арагона і Франсуа Моріака (Л. Краснова) [23]. “Майже не залишаючи рідне містечко, **літератор** пожив ... у п’яти державах” (О. Рудяченко) [31, online] та ін. Іноді професійні іпостасі Бруно Шульца засвідчують описові формулювання, відбитті зокрема й у назвах наукових розвідок дослідників: “Книга образів” ... містить майже п’ятсот рисунків (↔ **рисувальник**), ілюстрацій (↔ **ілюстратор**) і графічних робіт (↔ **графік**) [37, с. 559]. “Етнічний єврей, він обезсмертив себе в **літературних текстах** (↔ **літератор**), написаних польською мовою, і в них, а також у **малярських творах** (↔ **маляр**) обезсмертив не лише свій родинний, а й загалом містечковий світ Дрогобича” (Є. Нахлік) [27, online]; “... забуті тексти Бруно Шульца про малярство дрогобицьких художників Фелікса Ляховича та Ефраїма Мавриція Лілієна (= **критик-мистецтвознавець**)” (Б. Лазорак) [24, с. 521]. Об’єктом дослідження Єжи Фіцовського були не лише **літературні тексти**, а й **епістолярна, критична і графічна** спадщина Бруно Шульца (Д. Дроздовський) [16]. Як зазначає О. Рудяченко, митець був і **живописцем**, проде-

монстрував талант *художника, а саме*: залишив по собі *рисунок* (↔ *рисувальник*), графіку (↔ *графік*), *олійні роботи* (↔ *маляр*) [31]. П. Сов'як і Л. Хомич акцентують на *педагогічній діяльності* Бруно Шульца [34, с. 6; 39, с. 103] і т. ін.

Як бачимо, узвичаєною є бінарна професійна ідентифікація Бруно Шульца як письменника й художника. Передусім Шульц відомий як автор прозових творів – двох збірок оповідань “Ци-намонові крамниці” та “Санаторій під Клепсидрою” і оповідок, не опублікованих у першодруках цих збірок [45], а також нещодавно віднайдені новели “Ундуля” [41]¹. Шульца-художника оцінюють, послуговуючись здебільшого матеріалами “Книги образів”, яку упорядкував і написав коментар Єжи Фіцовський, українською переклала Леся Лисенко [37]. На сьогодні дослідники й читачі Бруно Шульца знайомі також з його “Книгою листів”², тобто він знаний і як епістолограф [42, с. 4]. Укладач збірки Єжи Фіцовський у передмові до другого видання, переробленого й доповненого, зауважував, що то лише залишки надзвичайно багаті епістолографічної збірки, яка, на жаль не зберіглася; її Шульц багато років укладав і ретельно впорядковував [там само, с. 5]. Андрій Павлишин додає: “Він [Бруно Шульц – Н. М.] умів і любив писати листи, це справжні літературні шедеври. Дуже шкода, що їх зберіглося так мало, маленька щопта у порівнянні з тисячами одиниць зниклого з горища на Флоріанській архіву” [29, с. 130]. До т. зв. текстової спадщини Бруно Шульца зараховують збірку “Літературно-критичні нариси” в опрацюванні Малгожати Кітовської-Лисяк, яку українською переклала Віра Меньок [43]. Літературно-критичні, теоретично-літературні та філософські тексти цієї збірки знайом-

- 1 З оригінальними творами Бруно Шульца, написаними польською мовою такими, як збірка новел “Sklepy cyrampowe. Sanatorium Pod Klepsydrą”, оповідання “Jesień”, “Republika marzeń”, “Kometa”, “Ojczyzna”, “Undula”, а також “Księga listów” і “Szkice krytyczne” можна ознайомитися на сайті “Schulz / forum” [48].
- 2 Сам Бруно Шульц не писав і не створював такої книги: зібрав, упорядкував усілілі листи до нього й, відповідно, його листи до адресатів – разом понад 100 листів (а відомо, що епістолографічна спадщина митця нараховує більше ніж з 1000 листів) – видатний біограф Бруно Шульца, польський поет, історик літератури, есеїст, автор піснених текстів, прозаїк, перекладач Єжи Фіцовський.

лять читача із Шульцом-критиком, Шульцом-філософом і Шульцом-теоретиком. У вступі до книги М. Кітовська-Лисяк зауважує, що значущим є те, що разом з іншим доробком письменника ці тексти утворюють окремий том, який доповнює “повне видання” творів автора “Санаторію під клеписидрою”, і тому читачі мажуть мати повне уявлення про Шульца [20, с. 5].

Можна представити ще кілька фактів професійного спрямування, які суттєво доповнюють “каталог професій” Шульца: а) Бруно Шульц мріяв стати скульптором: “Від 1908 р. збереглися деякі ранні спроби молодого митця у... **скульптурі**” [31, online]; б) як було зазначено вище, майбутній видатний митець навчався на відділенні суходільного будівництва (= **архітектурному**) Вищої технічної школи у Львові (тепер Львівській політехнічний університет) з перервами впродовж двох років (через родинні нестатки змушений був залишити навчання); у 1917 р. студіював **архітектур** у Віденській академії мистецтв; в) Шульц був членом відомих польських науково-педагогічних товариств і брав активну участь у їх діяльності; доведено, що він був **автором наукових доповідей**, з якими неодноразово виступав перед аудиторією; серію таких студіювань Шульца та інших дрогобицьких професорів планували залучити до монографії (= **науковець**) [39, с. 119]; г) в особовій справі Шульца-вчителя є запис про нього як про взірцевого **педагога**, який постійно підвищує рівень своїх фахових знань, бере активну участь у державних і шкільних урочистих заходах як **декоратор** [там само, с. 111]; г) на сьогодні відома замітка-рецензія, що вийшла друком у 1934 р. в часописі “Przegląd Podkarpacia” і яка є оригінальним аналізом діяльності дрогобицького художника, маляра і графіка Фелікса Ляховича (Бруно Шульц = **критик-мистецтвознавець**) [там само, с. 116]; д) певний час письменник успішно співпрацював у Львові з літературно-художнім альманахом “Нові обрії” (пол. *Nowi Obriji*), а також з іншими ЗМІ (= **журналіст**); е) як засвідчують шульцознавці, Бруно Шульц не-

регулярно писав щось на зразок щоденника (= *мемуарист*¹) [39, с. 8] тощо. Отже, Бруно Шульц був і критиком-мистецтвознавцем, і науковцем, і декоратором, і журналістом, і мемуаристом, а ще міг би стати талановитим скульптором, архітектором. На жаль, історія, як відомо, не має умовного способу.

Не можна не згадати й т. зв. образно визначені професійні іпостасі Бруно Шульца й хоча б окремі загально оцінні характеристики митця, як-от: дрогобицький *маестро* (= *музикант*) (А. Павлишин) [29, с. 47]; *німецький поет* високої літератури, який переніс з німецької мови в польську алузію, внутрішні резонанси тощо (А. Павлишин) [там само, с. 42]; учинив певну революцію у польській мові (= *лінгвіст-революціонер у польській мові*) (А. Павлишин) [там само, с. 43], *шарманник* (= *музикант*) із цинамонового міста (О. Рудяченко) [31]; дрогобицький *Сократ* (= *філософ*) (О. Галета) [15, с. 504]; дрогобицький *Кафка* (І. Єгорова) [17]; *літописець* містичного Дрогобича (А. Капралова) [19]; “Бруно Шульц – *художник у літературі* та *белетрист у живописі*” (О. Рудяченко) [31, online]; митець сприймає світ через *оптичну лінзу об’єктиву*, його творча поведінка має ознаки *фотографічного* (= *фотограф*) мислення (Р. Мних) [26]; абсолютний геній (Ян Новіцький) [див.: 32]. Ю. Мартинович упевнений, що цей геній з Дрогобича міг би по війні стати лауреатом Нобелівської премії [25]. А. Павлишин взагалі називає Бруно Шульца дрогобицьким мрійником [29, с. 68; 92], а Д. Дроздовський – магом і чарівником польської літератури [16] тощо.

Послугуючись зібраною інформацією, пропонуємо “каталог професій” Бруно Шульца, що містить усі професійні його іпостасі.

І. Абетковий каталог (зірочками* позначено ті професії, які через об’єктивні обставини не стали рівнорядними письменницьким чи образотворчим досягненням, *курсивом* – образно визначені професії митця).

1 К. П. Ісаєнко вважає Бруно Шульца справжнім мемуаристом [18, с. 328]. В окресленій науковій розвідці такий дуалізм підходів щодо визначення професійного статусу Шульца-мемуариста позначаємо відповідним символом – (*).

Митець → архітектор*, *белетрист у живописі*, графік, декоратор*, епістолограф, живописець, журналіст*, ілюстратор, *дрогобицький Кафка*, критик-мистецтвознавець*, листувальник, літератор, літературний критик, *лінгвіст-революціонер у польській мові*, літературознавець, *літописець*, *дрогобицький маєстро*, *майстер польського слова*, маляр, мемуарист^(*), мислитель, науковець*, педагог, перекладач, письменник, письменник-художник, *поет*, прозаїк, публіцист, рисувальник, скульптор*, *дрогобицький Сократ*, теоретик літератури, учитель, філолог*, філософ, *фотограф*, художник, художник-графік, художник-письменник, *художник у літературі*, *шарманник із цинамонового міста*.

Вочевидь перелік потребує певних уточнень, що зумовлює наявність синонімів, родових і видових найменувань тощо (такі нечності впорядковано у предметно-систематичному каталозі).

II. До *предметно-систематичного каталогу* (у певний спосіб можна сприймати як класифікацію професійних складників Бруно Шульца) залучено такі номінації:

1) **майстер слова, майстер пера**: а) *письменницький компонент*: письменник чи літератор, зокрема письменник-художник, прозаїк, епістолограф чи листувальник, публіцист, мемуарист^(*), філолог* (художнє мовлення); б) *літературознавчий складник*: літературознавець, зокрема теоретик літератури, літературний критик;

2) **образотворчий складник**: художник, чи маляр, чи живописець, зокрема художник-письменник, графік чи художник-графік, рисувальник, ілюстратор; критик-мистецтвознавець*; декоратор*, архітектор*, скульптор*;

3) **освітнянський компонент** → учитель чи педагог;

4) **образні визначники** → *майстер польського слова*, *лінгвіст-революціонер у польській мові*, *німецький поет*, *дрогобицький маєстро*, *шарманник із цинамонового міста*, *літописець*, *белетрист у живописі*, *художник у літературі* (художнє мовлення), *дрогобицький Сократ*, *дрогобицький Кафка*, *фотограф*;

5) **інше**: філософ чи мислитель, перекладач, журналіст*, науковець*.

Наскільки рівнорядними були професійні іпостасі Бруно Шульца? Відповів на це питання свого часу Єжи Фіцовський: “Трапляється, що деякі письменники наче на узбіччі своєї творчості займаються як аматори ще й рисунням чи навіть живописом, буває й навпаки – нам відомі письменницькі спроби художників. Однак надзвичайно рідко буває, коли митець є професіоналом в обох царинах, коли вони є для нього рівноцінними. Саме з таким рідкісним дуалізмом ми зустрічаємося у творчості Шульца” [38, с. 491]. Юрій Андрухович додав, що мистецьке наповнення графічних робіт Шульца повністю ідентичні його письму [див.: 36]. Українські видавці впевнені, що Бруно Шульц – “це той щасливий і рідкісний випадок, коли талановитий письменник є водночас не менш талановитим художником” [8, online] і т. ін.¹ Дозволимо замінити слово *дуалізм* номінатемою *плюралізм* й акцентувати, що різноманітні творчі зацікавлення Бруно Шульца вражають, і в кожній з окреслених галузей, іноді досить віддалених одна від одної, митцеві вдалося досягнути неабияких висот. Згадаємо, наприклад, про місце епістолографії у творчій спадщині Бруно Шульца. Листування – це надзвичайно важливий шульцівський професійний складник, оскільки, по-перше, літературно-письменницьку діяльність Шульц розпочинав саме з листів, і багато дослідників його спадщини зазначають, що він як письменник сформувався завдяки епістолографічним навичкам, листи спершу були для нього єдиним різновидом літературної творчості, “прототипами” перших його оповідань; по-друге, у листах багато Шульца “справжнього”, бо в епістолярних творах письменник відчував себе нескутим законами художньої умовності, завдяки чому епістолярна оповідальна манера, на противагу оповіді художнього твору, була більш вільною, невимушеною; по-третє, листи Бруно Шульца – це цінне автентичне біографічне джерело. “Шульц був, імовірно, одним із останніх, котрі так вправно володіли пером листувальника”, – висновковує Єжи Фіцовський [42, с. 8].

1 Трапляються іноді твердження про те, що дослідники підкреслюють значимість літературних творів Бруно Шульца, а не ліюстрацій [21, с. 191].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Професійну візитівку Бруно Шульца, оперуючи сучасними термінологічними реаліями, потрібно створювати завдяки включенню, а не виключенню – Бруно Шульц того вартий. Для усвідомлення різносторонньої спадщини Бруно Шульца треба досліджувати всі без винятку складники його професійної майстерності, оскільки вони взаємопов'язані, зазвичай перегукуються, унаочнюючи т. зв. внутрішню шульцівську кореспонденцію мистецтв, не без підстав шульцознавці констатують: “Для розуміння літературної поетики Бруно Шульца треба завжди бути уважним і до його ілюстрацій, малюнків. Бо в них завжди присутній сам письменник: чи в образі чарівника, чи в образі людини” [16, online] і т. ін. Вивчаючи комплексно й поглиблено той чи той аспект шульцівського багатогранного дискурсу, не можливо не враховувати взаємовідносин і взаємовпливів усіх візій творчої спадщини митця: діалектика таких стосунків різноманітна, яскрава, іноді навіть несподівана. Перспективним вважаємо використання потенційних можливостей студіювання міждисциплінарної шульцівської проблематики завдяки професійному універсалізму письменника, а також дослідження його приналежності до культурно-мистецького простору тієї чи тієї держави – проблеми, яка в сучасному шульцознавстві дотепер залишається дискусійною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрович В. С. Шульц Бруно. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2013. Т. 10: Т – Я. С. 668.
2. Бомко О. Бруно Шульц: трагічна історія життя письменника зі Львівщини. *Я культурний*. 5 серпня 2023. URL: <http://surl.li/jpkxp>.
3. Бруно Шульц. *Вікіпедія*. URL: <http://surl.li/hgkxz>.
4. Бруно Шульц. 2022 рік у Польщі оголосили роком Бруно Шульца. *Сайт культури читання і мистецтва книговидання “Читомо”*. URL: <http://surl.li/jpnp>.
5. Бруно Шульц – знаний і незнаний. *Сайт Наукового центру Іудаїки та Єврейського мистецтва*. URL: <http://surl.li/hgql>.

6. Бруно Шульц. *Посестри. Українська і польська література. Читальня*. URL: <http://surl.li/jpkti>.

7. Бруно Шульц. *Сайт видавництва “А-ба-ба-га-ла-ма-га”*. URL: <http://surl.li/jodcl>.

8. Бруно Шульц. *Сайт видавництва “Дух і літера”*. URL: <http://surl.li/jwdar>. *Сторінка видавництва “Дух і літера” у Фейсбуці*. URL: <http://surl.li/jwdcm>.

9. Бруно Шульц. *Сайт видавництва “Фоліо”*. URL: <http://surl.li/jpnbt>.

10. Бруно Шульц серед митців свого часу. *Сайт Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького. Новини*. URL: <http://surl.li/jrqts>.

11. Бруно Шульц (1892 – 1942): бібліограф. показ. / уклад. Н. М. Пішаві; редактор С. Ю. Фартушок; рецензенти: В. В. Меньок; Г. Юзефчук; відпов. за вип. М. М. Дмитрів; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Бібліотека. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2018. 210 с.

12. Бруно Шульц як філософ і теоретик літератури: матеріали V Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / Полоністич. наук.-інформ. центр ім. Ігоря Менька ДДПУ ім. І. Франка; редакція В. Меньок. Дрогобич: Коло, 2014. 782 с.

13. Возняк Т. Дрогобич і євреї. *The Jewish World of Ukraine*. URL: <http://surl.li/jpnry>.

14. Галаджун М. Дрогобицький Бруно Шульц. *We love ua*. URL: <http://surl.li/jrwqs>.

15. Галета О. Дрогобицький Сократ: символічна біографія Бруно Шульца у спогадах Анджея Хцюка. *Бруно Шульц як філософ і теоретик літератури*: матеріали V Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / Полоністич. наук.-інформ. центр ім. Ігоря Менька ДДПУ ім. І. Франка; редакція В. Меньок. Дрогобич: Коло, 2014. С. 504–516.

16. Дроздовський Д. Цинамонова клепсидра Бруно Шульца. *Друг читача*. 10.02.2011. URL: <http://surl.li/jwdre>.

17. Єгорова І. Дрогобицький Кафка. Бруно Шульца українці, євреї і поляки вважають «своїм». *День (Київ)*. 2005. 10 серпня. № 143. С. 9. URL: <http://surl.li/iubxx>.

18. Ісаєнко К. П. Творчість Бруно Шульца як український вимір чужої ідентичності. *Література та культура Полісся*. 2016. Вип. 84. С. 328–332.

19. Капралова А. Бруно Шульц: літописець містичного Дрогобича. *Plomin. Club*. 12.07.2021. URL: <http://surl.li/kajhz>.

20. Кітовська-Лисяк М. Шульц-критик. *Шульц Б. Літературно-критичні нариси* / опрацювання та передмова – Малгожата Кітовська-Лисяк; переклад з пол. та післямова – Віра Меньок. Київ: Дух і літера, 2012. С. 5–12.
21. Ковалишин К. А. Візуальне та словесне у творчості Бруно Шульца. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72). № 4. Ч. 2. С. 191–197.
22. Колодійчик І. Український Бруно. *Український тиждень*. 11 червня 2010 р. URL: <http://surl.li/jpnej>.
23. Краснова Л. Бруно Шульц – критик: стилістична інтенція ситуативно сформованої мови. *Слово і час*. 2014. № 11. С. 78–81.
24. Лазорак Б. «Трон міської галереї» та «мій містичний шлюб з мистецтвом»: забуті тексти Бруно Шульца про малярство дрогобичьких художників Фелікса Ляховича та Ефраїма Мавриція Лілієна. *Бруно Шульц; тексти і контексти*: матер. VI Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / за ред. В. Меньок; Полон. наук.-інформ. центр ім. І. Менька ДДПУ імені І. Франка. Дрогобич, 2016. С. 521–566.
25. Мартинович Ю. День народження Бруно Шульца. Геній з Дрогобича, який міг би отримати по війні Нобелівську премію. *Еспресо*. 12 липня 2021 року. URL: <http://surl.li/hbogm>.
26. Мних Р. Дрогобичанин Бруно Шульц. Дрогобич; Седльце, 2006. 160 с.
27. Нахлік Є. Бруно Шульц – незвичайний і впізнаваний. *Zbrucz*. 14.07.2022. URL: <http://surl.li/jrudq>.
28. Павлишин А. Бруно Шульц / худож.-оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо, 2021. 123 с.: іл. (Знамениті українці).
29. Павлишин А. «Нам і далі загрожує вічність». Київ: Дух і Літера, 2021. Вид. 2-ге. 352 с.
30. Прохасько Ю. Під верхніми верствами. *Український зріз*. 16 лютого 2023 р. URL: <http://surl.li/jrvja>.
31. Рудяченко О. Бруно Шульц. Шарманник із цинамонового міста. *Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України*. URL: <http://surl.li/ivufw>.
32. Савицький Ю. У Польщі листопад оголосили місяцем пам'яті Бруно Шульца. URL: <http://surl.li/ijped>.
33. Сайт “Гомін України”. URL: <http://surl.li/jymes>.
34. Сов'як П. Педагогічна діяльність Бруно Шульца. *Франковий край*. 2018. № 25. С. 6.
35. 125 років від дня народження Бруно Шульца. *Польський інститут у Києві. Новини*. URL: <http://surl.li/jrpqb>.

36. Ткачик Н. Юрій Андрухович: Я б тримався від Шульця подалі. *Нова Польща*. 21 травня 2021. URL: <http://surl.li/izeqz>.

37. Фіцовський Є. Бруно Шульц. Книга образів. Київ: Дух і літера, 2014. 560 с.

38. Фіцовський Є. Регіони великої ересі та околиці. Бруно Шульц та його міфологія / пер. з польської А. Павлишина. Київ: Дух і літера, 2010. 544 с.

39. Хомич Л. Педагогічна діяльність Бруно Шульця в навчальних закладах Дрогобича міжвоєнного періоду. *Проблеми гуманітарних наук. Серія "Історія"*. Вип. 36. С. 103–121.

40. Шалата-Барна І. Бруно Шульц: штрихи до львівського контексту генія. *Національний університет "Львівська політехніка". Новини університету*. 12 липня 2022. URL: <http://surl.li/dzjmw>.

41. Шульц Б. (Верон Марселій). Ундуля / переклад з польської С. Бреславська. *Zbrucz*. 15.01.2022. URL: <http://surl.li/kajor>.

42. Шульц Б. Книга листів / укл. Єжи Фіцовський; пер. з пол. А. Павлишин. Київ: Дух і літера, 2012. 360 с.

43. Шульц Б. Літературно-критичні нариси / опрацювання та передмова – Малгожата Китовська-Лисяк; переклад з пол. та післямова – Віра Меньок. Київ: Дух і літера, 2012. 176 с.

44. Шульц Бруно. *Електронна єврейська енциклопедія*. URL: <http://surl.li/jzpee>.

45. Шульц Б. Цинамонові крамниці та всі інші оповідання в перекладі Юрія Андруховича: оповідання; переклад з польської. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017. Вид. четверте. 384 с.

46. Яжембський Є. Бруно Шульц як літературний критик: фігури поетичної уяви. *Бруно Шульц як філософ і теоретик літератури*: матеріали V Міжнародного фестивалю Бруно Шульця в Дрогобичі / Полоністич. наук.-інформ. центр ім. Ігоря Менька ДДПУ ім. І. Франка; редакція В. Меньок. Дрогобич: Коло, 2014. С. 129–131.

47. Popiel M. Świat artysty. Modernistyczne estetyki tworzenia. Kraków: Universitas, 2018. 320 s.

48. Schulz / forum. Бібліографія. Твори Шульця. URL: <http://surl.li/jgndl>.

REFERENCES

1. Aleksandrovych V. C. *Bruno Schulz* [Shulz Bruno. Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. / redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy]. Kyiv: Naukova dumka, 2013. T. 10: T–Ya. S. 668.

2. Bomko O. *Bruno Schulz: the tragic life story of a writer from the Lviv region* [Bruno Shults: trahichna istoriia zhyttia pysmennyka zi Lvivshchyny. Ya kulturnyi. 5 serpnia 2023]. URL: <http://surl.li/jpkxp>.

3. *Bruno Schulz* [Bruno Shults. Vikipediia]. URL: <http://surl.li/hgkxz>.

4. *Bruno Schulz. 2022 was declared the year of Bruno Schulz in Poland*. [Bruno Shults. 2022 rik u Polshchi oholosyly rokom Bruno Shultsa. Sait kultury chytannia i mystetstva knyhovydannia “Chytomo”]. URL: <http://surl.li/jpnop>.

5. *Bruno Schulz – known and unknown* [Bruno Shults – znanyi i neznanyi. Sait Naukovoho tsentru Iudaiky ta Yevreiskoho mystetstva]. URL: <http://surl.li/hgqlo>.

6. *Bruno Schulz* [Bruno Shults. Posestry. Ukrainska i polska literatura. Chytalnia]. URL: <http://surl.li/jpkti>.

7. *Bruno Schulz* [Bruno Shults. Sait vydavnytstva “A-ba-ba-ha-la-ma-ha”]. URL: <http://surl.li/jodcl>.

8. *Bruno Schulz* [Bruno Shults. Sait vydavnytstva “Dukh i litera”]. URL: <http://surl.li/jwdap>.

9. *Bruno Schulz* [Bruno Shults. Sait vydavnytstva “Folio”]. URL: <http://surl.li/jpnbt>.

10. *Bruno Schulz among the artists of his time* [Bruno Shults sered myttsiv svoho chasu. Sait Lvivskoi natsionalnoi halerei mystetstv imeni Borysa Voznytskoho. Novyny]. URL: <http://surl.li/jrqtz>.

11. *Bruno Schulz (1892–1942)* [Bruno Shults (1892–1942): bibliohraf. pokazh. / uklad. N. M. Rishavi; redaktor S. Yu. Fartushok; retsenzenty: V. V. Menok; G. Yuzefchuk; vidpov. za vyp. M. M. Dmytriv; Drohobytskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Ivana Franka, Biblioteka]. Drohobych: RVV DDPU im. I. Franka, 2018. 210 s.

12. *Bruno Schulz as a philosopher and theorist of literature* [Bruno Shults yak filosof i teoretyk literatury: materialy V Mizhnarodnoho festyvaliu Bruno Shultsa v Drohobychi / Polonistych. nauk.-inform. tsentr im. Ihoria Menka DDPU im. I. Franka; redaktsiia V. Menok]. Drohobych: Kolo, 2014. 782 s.

13. Vozniak T. *Drohobych and the Jews* [Drohobych i yevrei. The Jewish World of Ukraine]. URL: <http://surl.li/jpnry>.

14. Haladzhun M. *Drohobych’s Bruno Schulz* [Drohobytskyi Bruno Shults. We love ua]. URL: <http://surl.li/jrwqc>.

15. Haleta O. *Drohobych’s Socrates: a symbolic biography of Bruno Schulz in the memoirs of Andrzej Khcyuk* [Drohobytskyi Sokrat: symvolichna biohrafia Bruno Shultsa u spohadakh Andzheia Khtsiuka. Bruno Shults yak filosof i teoretyk literatury: materialy V Mizhnarodnoho festyvaliu Bruno Shultsa v

Drohobychi / Polonistych. nauk.-inform. tsentr im. Ihoria Menka DDPU im. I. Franka; redaktsiia V. Menok]. Drohobych: Kolo, 2014. S. 504–516.

16. Drozdovskyi D. *Cinnamon clepsydra by Bruno Schulz* [Tsynamonova klepsydra Bruno Shultsa. Druh chytacha. 10.02.2011]. URL: <http://surl.li/jwdre>.

17. Yehorova I. *Drohobych's Kafka. Ukrainians, Jews and Poles consider Bruno Schulz "theirs"* [Drohobych'skyi Kafka. Bruno Shultsa ukrainskyi yevrei i poliaky vvazhaiut «svoim». Den (Kyiv). 2005. 10 serpnia. № 143. S. 9]. URL: <http://surl.li/iubxx>.

18. Isaienko K. P. *Creative work of Bruno Schulz as a Ukrainian dimension of foreign identity* [Tvorchist Bruno Shultsa yak ukrainskyi vymir chuzhoi identychnosti. Literatura ta kultura Polissia]. 2016. Vyp. 84. S. 328–332.

19. Kapralova A. *Bruno Schulz: chronicler of the mystical Drohobych* [Bruno Shults: litopysets mistychnoho Drohobycha. Plomin. Club. 12.07.2021]. URL: <http://surl.li/kajhz>.

20. Kitovska-Lysiak M. *Schulz-critic* [Shults-krytyk. Shults B. Literaturno-krytychni narysy / opratsiuvannia ta peredmova – Malgozhata Kytovska-Lysiak; pereklad z pol. ta pisliamova – Vira Menok]. Kyiv: Dukh i litera, 2012. S. 5–12.

21. Kovalyshyn K. A. *The visual and verbal in the creative work of Bruno Schulz* [Vizualne ta slovesne u tvorchosti Bruno Shultsa. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka]. 2022. Tom 33 (72). № 4. Ch. 2. S. 191–197.

22. Kolodiichyk I. *Ukrainian Bruno* [Ukrainskyi Bruno. Ukrainskyi tyzhden. 11 chervnia 2010 r]. URL: <http://surl.li/jpnej>.

23. Krasnova L. *Bruno Schulz – critic: stylistic intention of situationally formed language* [Bruno Shults – krytyk: stylistychna intentsiia sytuatyvno sformovanoi movy. Slovo i chas]. 2014. № 11. S. 78–81.

24. Lazorak B. *"The throne of the town gallery" and "my mystical marriage with art": forgotten texts by Bruno Schulz about painting of Drohobych's artists Felix Liakhovich and Ephraim Mauritsius Lilien* ["Tron miskoi halerei" ta "mii mistychnyi shliub z mystetstvom": zabuti teksty Bruno Shultsa pro maliarstvo drohobych'skykh khudozhnykiv Feliksa Liakhovycha ta Efraima Mavrytsiia Liliiena. Bruno Shults: teksty i konteksty: mater. VI Mizhnarodnoho festyvaliu Bruno Shultsa v Drohobychi / za red. V. Menok; Polon. nauk.-inform. tsentr im. I. Menka DDPU imeni I. Franka]. Drohobych, 2016. S. 521–566.

25. Martynovych Yu. *Birthday of Bruno Schulz. A genius from Drohobych who could have won the Nobel Prize after the war* [Den narodzhennia Bruno Shultsa. Henii z Drohobycha, yakyi mih by otrymaty po viini Nobelivsku premiiu. Espresso. 12 lypnia 2021 roku]. URL: <http://surl.li/hbogm>.

26. Mnykh R. *Drohobych's resident Bruno Schulz* [Drohobychanyn Bruno Shults]. Drohobych; Sedltse, 2006. 160 s.
27. Nakhlik Ye. *Bruno Schulz – unusual and recognizable* [Bruno Shults – nezvychainyi i vpiznavanyi. Zbrucz. 14.07.2022]. URL: <http://surl.li/jrudq>.
28. Pavlyshyn A. *Bruno Schulz* [Bruno Shults / khudozh.-oformliuвач O. A. Huhaloვა-Mieshkova]. Kharkiv: Folio, 2021. 123 s.: il. (Znamenyti ukrainsi).
29. Pavlyshyn A. “We are still in danger for eternity” [«Nam i dali zahrozhue vichnist»]. Kyiv: Dukh i Litera, 2021. Vyd. 2-he. 352 s.
30. Prokhasko Yu. *Under the upper layers* [Pid verkhnimy verstvamy. Ukrainskyi zriz. 16 liutoho 2023 r.]. URL: <http://surl.li/jrvja>.
31. Rudiachenko O. *Bruno Schulz. An organ grinder from cinnamon town* [Bruno Shults. Sharmannik iz tsynamonovoho mista. Ukrinform. Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy]. URL: <http://surl.li/ivufw>.
32. Savytskyi Yu. *In Poland, November has been declared the month of memory of Bruno Schulz* [U Polshchi lystopad oholosyly misiatssem pam'iaty Bruno Shultsa]. URL: <http://surl.li/ijped>.
33. “Homin of Ukraine” website [Sait “Homin Ukrainy”]. URL: <http://surl.li/jymes>.
34. Sov'iak P. *Pedagogical activity of Bruno Schulz* [Pedahohichna diialnist Bruno Shultsa. Frankovy kraї]. 2018. № 25. S. 6.
35. *125 years since the birthday of Bruno Schulz* [125 rokiv vid dnia narodzhennia Bruno Shultsa. Polskyi instytut u Kyievi. Novyny]. URL: <http://surl.li/jrpqb>.
36. Tkachyk N. *Yurii Andrukhovych: I would stay away from Schultz* [Yurii Andrukhovych: Ya b trymavsia vid Shultsa podali. Nova Polshcha. 21 travnia 2021]. URL: <http://surl.li/izeqs>.
37. Fitsovskiy Ye. *Bruno Schulz. Book of images* [Bruno Shults. Knyha obraziv]. Kyiv: Dukh i litera, 2014. 560 s.
38. Fitsovskiy Ye. *Regions of the great heresy and surroundings. Bruno Schulz and his mythology* [Rehiony velykoi yeresi ta okolytsi. Bruno Shults ta yoho mifolohiia / per. z polskoi A. Pavlyshyna]. Kyiv: Dukh i litera, 2010. 544 s.
39. Khomych L. *Pedagogical activity of Bruno Schulz in educational institutions of Drohobych in the interwar period* [Pedahohichna diialnist Bruno Shultsa v navchalnykh zakladakh Drohobycha mizhvoiennoho periodu. Problemy humanitarnykh nauk. Seriiia “Istoriia”. Vyp. 36. S. 103–121.
40. Shalata-Barna I. *Bruno Schulz: touches to the Lviv context of genius* [Bruno Shults: shtrykhy do Lvivskoho kontekstu heniia. Natsionalnyi universytet “Lvivska politekhnikha”. Novyny universytetu. 12 lypnia 2022]. URL: <http://surl.li/dzjmw>.

-
41. Shults B. (Veron Marselii). *Undula* [Undulia / preklad z polskoi S. Breslavska. Zbrucz. 15.01.2022]. URL: <http://surl.li/kajor>.
42. Shults B. *Book of letters* [Knyha lystiv / ukl. Yezhy Fitsovskiy; per. z pol. A. Pavlyshyn]. Kyiv: Dukh i litera, 2012. 360 s.
43. Shults B. *Literary and critical essays* [Literaturno-krytychni narysy / opratsiuvannya ta predmova – Malgozhata Kytovska-Lysiak; preklad z pol. ta pisliamova – Vira Menok]. Kyiv: Dukh i litera, 2012. 176 s.
44. *Schulz Bruno* [Shults Bruno. Elektronna yevreiska entsyklopediia]. URL: <http://surl.li/jzpee>.
45. Shults B. *Cinnamon shops and all other stories translated by Yurii Andrukhovych* [Tsynamonovi kramnytsi ta vsi inshi opovidannia v perekladi Yurii Andrukhovycha: opovidannia; preklad z polskoi]. Kyiv: A-ba-ba-ha-la-ma-ha, 2017. Vyd. chetverte. 384 s.
46. Yazhembyskiy Ye. *Bruno Schulz as a literary critic: figures of poetic imagination* [Bruno Shults yak literaturnyi krytyk: fihury poetychnoi uiavy. Bruno Shults yak filosof i teoretyk literatury: materialy V Mizhnarodnoho festyvaliu Bruno Shultsa v Drohobychi / Polonistych. nauk.-inform. tsentr im. Ihoria Menka DDPU im. I. Franka; redaktsiia V. Menok]. Drohobych: Kolo, 2014. S. 129–131.
47. Popiel M. *The world of the artist. Modernist aesthetics of creativity* [Świat artysty. Modernistyczne estetyki tworzenia]. Kraków: Universitas, 2018. 320 s.
48. *Schulz / forum* [Schulz / forum. Bibliohrafiia. Tvory Shultsa]. URL: <http://surl.li/jgndl>.